

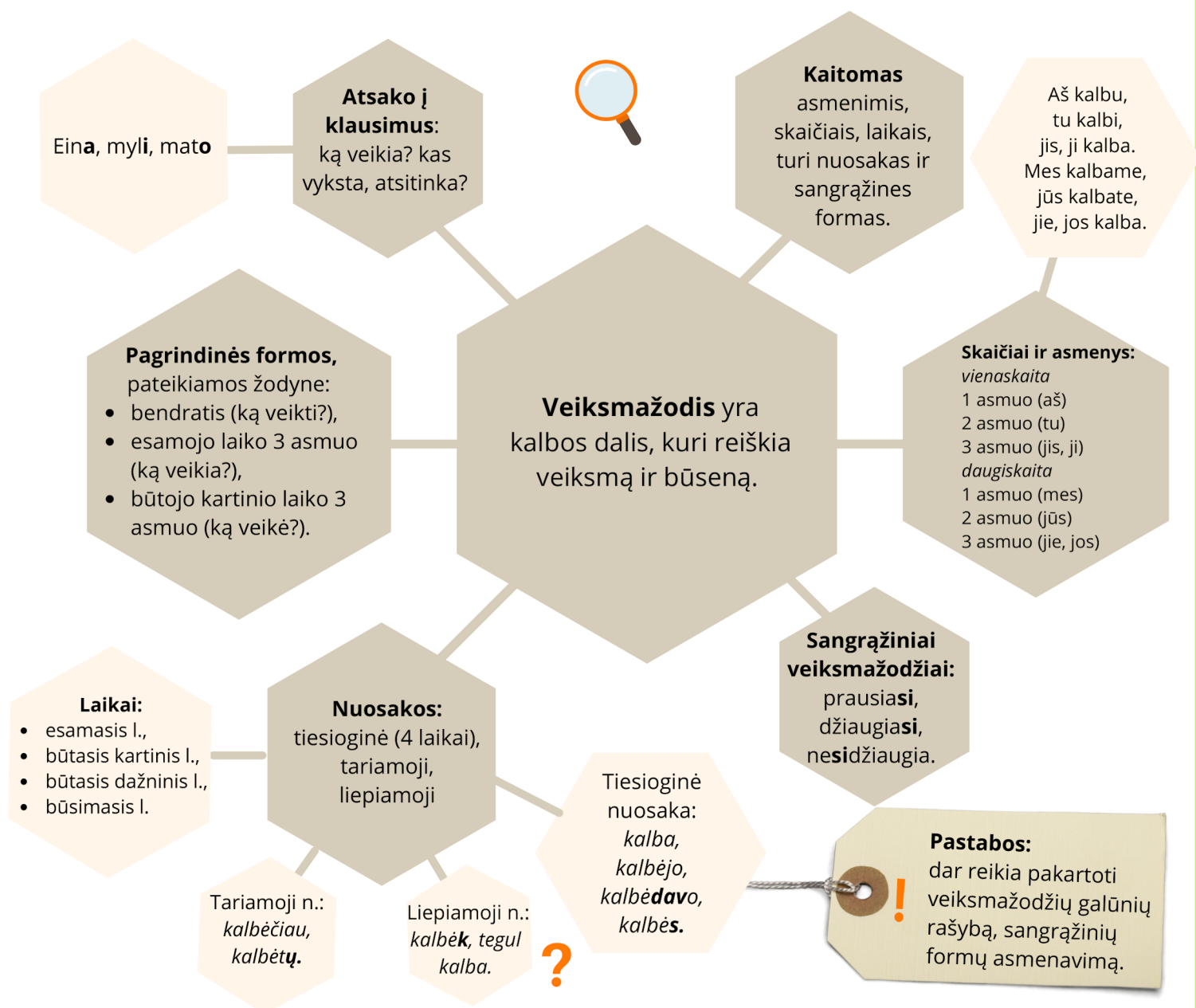
4.2 Veiksmazodžio neasmenuojamosios formos

Veiksmazodžio neasmenuojamosios formos yra lietuvių kalbos senumo ženklas. Kalbos tyrėjas Vytautas Ambrazas teigia, kad, pavyzdžiui, dalyvis buvo vartojamas senaisiais indoeuropiečių kalbų raidos laikais ir lietuvių kalba iš visų gyvųjų indoeuropiečių kalbų geriausiai išlaikė pirmines dalyvio formas ir vartoseną. Pusdalyvis yra savita baltų kalbų forma. Be lietuvių kalbos, formų su priesaga *-dam-* turi tik latvių kalba. O štai padalyvių yra ir kitose kalbose. Visgi vartoti šias veiksmazodžio formas – tai tarsi vaikščioti po senųjų ažuolų giraitę.

Jūsų bendraamžis Faustas įsitikinęs, kad, norint suprasti ir vartoti neasmenuojamąsias veiksmazodžio formas, pirmiausia reikia pakartoti asmenuojamąsias, tai yra veiksmazodį.

1 užduotis. Susiskirstę poromis, išnagrinėkite dešimtoko sudarytą mąstymo žemėlapij ir vienas kitam paaiškinkite: **1. Kas yra veiksmazodis; 2. Į kokius klausimus atsako; 3. Kaip kaitomas; 4. Kokios yra veiksmazodžio nuosakos; 5. Kuri nuosaka kaitoma laikais; 6. Kokie veiksmazodžių skaičiai ir asmenys.** Pateikite po 2–3 pavyzdžius.

4.2 Veiksmažodžio neasmenuojamosios formos

2 uždutis. Tyrinėdami lentelę papildykite veiksmažodžio neasmenuojamųjų formų aprašą.

Dalyvis	Pusdalyvis	Padalyvis
Reiškia iš veiksmo kylančią daikto ypatybę.	Reiškia veiksmo aplinkybę, kylančią iš to paties veikėjo kito veiksmo.	Reiškia veiksmo aplinkybę, kylančią iš kito veikėjo veiksmo.
Turi veiksmažodžio ir būdvardžio ypatybių.	Turi veiksmažodžio,rieveksmio ir būdvardžio ypatybių.	Turi veiksmažodžio irrieveksmio ypatybių.
Kaitomas giminėmis, skaičiais ir linksniais.	Kaitomas giminėmis ir skaičiais.	Nekaitomas.
<p>Veikiamosios rūšies dalyviai yra 4 laikų:</p> <p>es. I.: kalbantis (kalbas), kalbanti, mylintis (myljs), mylinti; būt. k. I.: kalbėjęs, kalbėjusi, mylėjęs, mylėjusi; būt. d. I.: kalbėdavęs, kalbėdavusi, mylėdavęs, mylėdavusi; būs. I.: kalbėsiantis (kalbėsias), kalbėsianti, mylésiantis (mylésias), mylésianti.</p> <p>Neveikiamosios rūšies dalyviai yra 3 laikų:</p> <p>es. I.: rašomas, rašoma, mylimas, mylima; būt. I.: rašytas, rašyta, mylėtas, mylėta; būs. I.: rašysimas, rašysima, mylésimas, mylésima.</p>	<p>Neturi laikų: kalbėdamas, kalbėdama, mylėdamas, mylėdama.</p> 	<p>Yra 4 laikų:</p> <p>es. I.: kalbant, rašant, mylint; būt. k. I.: kalbėjus, rašius, mylėjus; būt. d. I.: kalbėdavus, rašydavus, mylėdavus; būs. I.: kalbėsiant, rašysiant, mylésiant.</p>
Palyginkite: žmogus rašo – rašantis žmogus.	Palyginkite: žmogus mąsto ir rašo – žmogus mąstydamas rašo.	Palyginkite: vienas suka galvą, kitas rašo – vienam sukant galvą kitas rašo.

4.2 Veiksmažodžio neasmenuojamosios formos

Veiksmažodžio neasmenuojamųjų formų aprašas

Dalyvis yra neasmenuojamoji veiksmažodžio forma, reiškianti _____ . Jis turi _____ ir _____ ypatybių, kaitomas _____. Veikiamosios rūšies dalyviai, reiškiantys ypatybę, kylančią iš paties veikėjo veiksmo, yra _____ laikų. Neveikiamosios rūšies dalyviai, reiškiantys ypatybę, kylančią iš kito veikėjo veiksmo, yra _____ laikų. Pavyzdžiui, (2–3 pvz.) _____.

Pusdalyvis reiškia _____, kylančią iš to paties veikėjo kito veiksmo. Ši forma turi veiksmažodžio, _____ ir _____ ypatybių, kaitoma _____ ir _____. Pavyzdžiui, (1–2 pvz.) _____.

Padalyvis reiškia _____, kylančią iš _____ . Jis turi _____ irrieveiksmio ypatybių, nekaitomas, bet yra _____ laikų. Pavyzdžiui, (1–3 pvz.) _____.

3 uždutis. Bendradarbiaudami vienas kitam bendrais bruožais apibūdinkite dalyvį, pusdalyvį ir padalyvį, pateikite 3–5 pavyzdžius. Sugalvokite su jais sakinių.

4 uždutis. Pasirinkite ir atlikite 1–3 neasmenuojamųjų formų kartojimo uždutis.

1. Išbraukite netinkamą veiksmažodžio formą.

1. Skaitantis, skaičiuojantis, rašanti, analizuojant.
2. Dainavus, grojant, skaitomas, girdint.
3. Matydamas, skaitant, suprasdamas, mylédama.

2. Suskirstykite neasmenuojamąsias veiksmažodžio formas.

Einantis, girdėjus, matydamas, dainuodama, kalbanti, mąstant, bendradarbiaudami, paskaičius, tobulėjanti, nutūpęs, galint, šaukdamas, atradus, reiškiamas, galvojančio, ieškant, kurdamas.

Dalyviai	Pusdalyviai	Padalyviai
<i>Einantis</i>		

4.2 Veiksmažodžio neasmenuojamosios formos

3. Raskite ir pabraukite neasmenuojamąsias veiksmažodžio formas. Vienas kitam paaiškinkite, kokios tai formos.

Save aš atrandu tik atrasdamas pasaulį, o kadangi pasaulis yra visa tai, kas nesu aš, šią mintį galima nusakyti taip: Save randu tik surasdamas Kitą. Negana to, Save randu tik po to, kai jau esu suradęs Kitą. Kas norima pasakyti šiais, atrodytų, mįslingais žodžiais? Labai paprastas, kiekvienam pažįstamas ir kiekvieno patirtas dalykas. Jis paaiškės, pabandžius prisiminti savo vaikystę, tą metą, kai pirmąsyk atrandi pasaulį, vadinasi, Kitą ir Save, savo tikrąjį Aš, atrandi, tiksliau pasakius – randi, nes Save aš visada randu su Kitu.

Arvydas Šliogeris „Apie save ir kitą“

5 uždutis. Tyrinėdami pavyzdžius ir bendradarbiaudami, iš pateiktų veiksmažodžių padarykite neasmenuojamąsias veiksmažodžių formas.

1. Veikiamieji dalyviai

Esamasis laikas: ką veikiantis (veikiąs), veikianti?

Mąsto – *mąst-o* + **-antis (-qs)**, **-anti** – *mąstantis (mąstąs), mąstanti*,

šoka – *šok-a* + **-antis (-qs)**, **-anti** – _____ ,

kelia – *kel-ia* + **-iantis (-iqs)**, **-ianti** – *keliantis (keliąs), kelianti*,

žaidžia – *žaidž-ia* + **-iantis (-iqs)**, **-ianti** – _____ ,

sėdi – *sėd-i* + **-intis (-js)**, **-inti** – *sėdintis (sėdįs), sėdinti*,

tyli – *tyl-i* + **-intis (-js)**, **-inti** – _____ .

Būtaasis kartinis laikas: ką veikęs, veikusi?

Mąstė – *mąst-ė* + **-ęs, -iusi** – *mąstęs, mąščiusi (suminkštėjusi t virsta č)*,

skaitė – *skait-ė* + **-ęs, -iusi** – _____ ,

žaidė – *žaid-ė* + **-ęs, -usi** – *žaidęs, žaidusi*,

šoko – *šok-o* + **-ęs, -usi** – _____ .

Būtaasis dažninis laikas: ką veikdavęs, veikdavusi?

Mąstydavo – *mąstydav-o* + **-ęs, -usi** – *mąstydavęs, mąstydavusi*,

skaitydavo – *skaitydav-o* + **-ęs, -usi** – _____ ,

žaisdavo – *žaisdav-o* + **-ęs, -usi** – _____ .

Būsimasis laikas: ką veiksiantis (veiksiąs), veiksianti?

Mąstysi – *mąstys-i* + **-iantis (-iqs)**, **-ianti** – *mąstysiantis (mąstysiąs), mąstysianti* ,

skaitysi – *skaitys-i* + **-iantis (-iqs)**, **-ianti** – _____ ,

žaisi – *žais-i* + **-iantis (-iqs)**, **-ianti** – _____ .

2. Pusdalyviai: ką veikdamas, veikdama?

Mąstyti – *mąsty-ti* + **-damas, -dama** – *mąstydamas, mąstydama*,

skaityti – *skaity-ti* + **-damas, -dama** – _____ ,

žaisti – *žais-ti* + **-damas, -dama** – _____ .

4.2 Veiksmažodžio neasmenuojamosios formos

3. Neveikiamieji dalyviai

Esamasis laikas: veikiamas, veikiama

Skaito – skait-o + **-omas, -oma** – skaitomas, skaitoma,

rašo – raš-o + **-omas, -oma** – _____ ,

neša – neš-a + **-amas, -ama** – nešamas, nešama,

eina – ein-a + **-amas, -ama** – _____ ,

kelia – kel-ia + **-iamas, -iama** – keliamas, keliamo,

laukia – lauk-ia + **-iamas, -iama** – _____ ,

žiūri – žiūr-i + **-imas, -ima** – žiūrimas, žiūrima,

myli – myl-i + **-imas, -ima** – _____ .

Būtamasis laikas: veiktas, veikta

Skaityti – skaity-ti + **-tas, -ta** – skaitytas, skaityta,

rašyti – rašy-ti + **-tas, -ta** – _____ .

Būsimasis laikas: veiksimas, veiksima

Skaitysi – skaitys-i + **-imas, -ima** – skaitysimas, skaitysima,

rašysi – rašys-i + **-imas, -ima** – _____ .

4. Padalyviai

Esamasis laikas: ką veikiant?

Neša – neš-a + **-ant** – nešant,

skaito – skait-o + **-ant** – _____ ,

kelia – kel-ia + **-iant** – keliant,

laukia – lauk-ia + **-iant** – _____ ,

tyli – tyl-i + **-int** – tylint,

myli – myl-i + **-int** – _____ .

Būtamasis kartinis laikas: ką veikus?

Nešė – neš-ė + **-us** – nešus,

laukė – lauk-ė + **-us** – _____ ,

skaitė – skait-ė + **-ius** – skaičius (suminkštėjusi **t** virsta **č**),

rašė – raš-ė + **-ius** – _____ .

Būtamasis dažninis laikas: ką veikdavus?

Nešdavo – nešdav-o + **-us** – nešdavus,

laukdavo – laukdav-o + **-us** – _____ .

Būsimasis laikas: ką veiksiant?

Neši – neš-i + **-iant** – nešiant,

lauksi – lauks-i + **iant** – _____ .

6 užduotis. 2–3 sakiniiais apibendrinkite šių formų darybą, pateikite pavyzdžių ir sugalvokite su jais sakinius.

Dalyviai (kaip ir būdvardžiai, skaitvardžiai, įvardžiai) gali būti **įvardžiutiniai**, pavyzdžiui: **skaitantysis, skaitančioji, rašantysis, rašančioji, asmenuojamasis, asmenuojamoji** ir kt. Be to, kaip ir **veiksmažodžiai, dalyviai, pusdalyviai, padalyviai** gali būti **sangražiniai**: **kalbėję – kalbėjęsi, kalbėdami – kalbėdamiesi, kalbant – kalbantis** ir kt.